

Fulls de la Revista

Sumari

Els nostres clàssics

MARIÀNGELA VILALLONGA

El temps de les flors MIMNERM

Planyes funerals SIMÒNIDES

Olimpica XIV PÍNDAR

Ocells ARISTÒFANES

Eneida II VIRGILI

Epístoles II HORACI

Odes I HORACI

Sobre Narcís PETRONI

Sobre Narcís PENTADI

El vell de Verona CLAUDI CLAUDIÀ

Fraternitat IANNIS RITSOS

Nausica Masó i Ribera,

il·lustradora d'aquests Fulls, és nascuda a Girona. Va cursar estudis d'arts i oficis a l'Escola d'Art d'Olot (1988-1989) i a l'Escola Llotja de Barcelona (1989-1994). Ha participat en diverses exposicions col·lectives, com la d'esmalts Llotja 90 a la Corunya, la del III Premi Emison d'Esmalts, al Centre Permanent d'Artesania de Barcelona (1991), la d'esmalts del Desè Aniversari de CIDAE, al California Museum de San Francisco, EUA (1993), i Barnajoia de Barcelona (1995). Damerament ha exposat a Llafranc (1999) i al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya - Demarcació de Girona (2000).

Els nostres clàssics

Mariàngela Vilallonga

EN ELS FULLS OCRES D'AQUESTA PRIMAVERA CAPICUA, quan ja «fugiren les neus, tornen els herbeis als camps i les cabelleres als arbres», el lector hi trobarà els clàssics d'alguns dels nostres llatínistes i hel·lenistes. La coordinadora d'aquests Fulls els va demanar que traduïssin, si era possible en vers, aquell poema grec o llatí que més els plau, el seu poema, el seu clàssic. Els

resultats són esplèndids, com podrà apreciar el lector. L'antiga poesia reviu amb paraules noves i fa avinent la seva actualitat més rabent, perquè en definitiva el que ens uneix amb els clàssics és la vida, com li plau de recordar sovint a un dels classicistes d'aquests Fulls. I de vida sentida, viscuda i escrita, n'hi ha molta en tots aquests poemes.

La coordinadora d'aquests Fulls havia imaginat que seria capaç de triar, ella també, el seu propi clàssic, llatí, és clar. Es tractava d'un miratge més dels que l'enlluernen a vegades. Un dels avantatges, o potser privilegis, de ser la coordinadora d'aquests Fulls ocreu deu ser que pot declarar-se vençuda per la incapacitat d'escollir entre tanta bellesa, entre tantes paraules amigues. No ha sabut quin poema llatí triar per traduir, perquè no podia renunciar a aquell *Amor I, 5* d'Ovidi que acaba amb unes delicioses paraules que no descriuen res i deixen al lector la potestat d'imaginar què ha passat entre el poeta i la seva amada Corinna en aquella cambra a mitja claror: «La resta qui no la sap? Lassos vam reposar ambdós. Que vinguin per a mi sovint migdiades com aquesta!». I com podia renunciar a aquells altres versos del poema *LI* de Catul recreats de Safo?: «Em sembla igual a un déu, més encara, que supera els déus, si és lícit dir-ho, aquell que, assegut davant teu, et contempla i et sent riure dolçament». O com podia deixar de banda per haver-ne triat uns altres aquells hexàmetres de la *Bucòlica VII* de Virgili?: «El pollancre és a Hèrcules agradósíssim, com la vinya a Bacus, la murtra a la formosa Venus o els seus llores a Febus; Fil·lis ama els avellaners, mentre Fil·lis els amarà, ni la murtra vencerà els avellaners, ni el llorer de Febus». I com podia callar l'*Eneida* amb Dido que d'amor «s'abruça infeliç i enfol·lida vaga per tota la ciutat com una cèrvola ferida»? I com podia menystenir els versos horacians que tant l'ajuden enmig de miratges i certeses de l'*Oda I, 24*?: «És dur, però esdevé més lleuger amb la paciència allò que ja no és lícit corregir». O aquella altra joia també horaciana de l'*Oda II, 10*?: «L'ànima ben preparada espera un canvi de sort enmig de les dificultats i el tem enmig de les bonances». La coordinadora d'aquests Fulls els ompliria encara més de paraules llatines i gregues, però ha après d'Horaci a allunyar-se d'alta mar i també de la costa traïdora. O això creu ella. Així és que recull les veles ja ara i fa cas de la màxima incisa al temple d'Apol·lo a Delfos: «De res massa».

A la coordinadora d'aquests Fulls li resta, però, un altre privilegi i és que cada any –«ai que fugissers s'escollen!»– té l'extraordinària obligació, i no en voldria cap d'altra, de fer conèixer aquests versos a joves generacions de filòlegs i experimenta encara, quan els tradueix, una dolcíssima i renovada emoció que li permet enlairar-se fins a «ferir els estels».

Mimnerm (s. VII aC)

El temps de les flors

Fragment 8 Gentili-Prato

Traducció de CARLES MIRALLES.

Som com les fulles, nosaltres, que fa sortir el temps de moltes flors, la primavera, tan bon punt els raigs del sol la difonen: semblants a elles, gaudim de les flors de juvenesa un temps breu, que dura com en el braç el colze, i els déus ens tenen ignorants del mal i del bé. I les dees de la mort, les Ceres, s'estan al costat nostre, negres: l'una amb l'acompliment de la dolorosa vellesa, i amb el de la mort l'altra. Dura un moment la flor de juvenesa, el temps que triga el sol a escampar-se sobre la terra. Quan s'hagi acomplert aquest temps de saó i canvi, llavors morir és millor que no la vida, perquè es tenen molts mals en el cor: a un se li gasta la hisenda i dolorosos són els treballs de pobresa que pervenen; un altre no té fills i és amb molt de desig de tenir-ne que se'n va a l'Hades, sota terra; un altre té una malaltia que li va consumint el cor. I no hi ha home a qui Zeus no doni molts de mals.

Simònides (s.VI-V aC)

Planys funerals

Page, *Poetae Melici Graeci*, 520, 521, 523

Traducció de JAUME PÒRTULAS.

Dels homes, escassa és la força, impracticable l'intent, i al llarg d'una vida curta, fatic sobre fatic. Indefugible, però, la mort penja a l'aguait d'ella, la mateixa part en tenen els braus i aquells que no valen res.

Essent home, mai no diguis què passarà demà ni veient algú feliç, quan de temps podrà restar-ho; veloç, més que la mosca de ràpides ales - així és la mudança.

Ni tant sols aquells que en altre temps visqueren, i dels déus sobirans foren fills divinals, sense treballs, ni consumpció, ni riscs - no perferen el viure i a vellesa arribaren.

Píndar (s.VI-V aC)

Olimpica XIV

Traducció de CARLES GARRIGA.

Se us ha atorgat de tenir els corrents del riu Cefis, i un indret que cria bells poltres; celebrades en cants, Gràcies, reines d'Orcòmenos opulenta, empar dels minis nascuts d'antiga raça, jo us invoco. Oïu-me, que per vosaltres tot el que és joia i tot allò que és dolçor es perfà en els mortals: ser poeta, o bell, o un home de fama. I és que si no és amb elles, Gràcies santes, ni els déus són senyors de les danses ni dels convits; i essent com són mestresses de tots els actes que es fan al cel, seuen, prop del déu que sosté l'arc d'or, el Piti Apol·lo, sobre llurs trons, per reverir, a l'Olimp, el pare, retent-li eternes honors.

Deessa gran Aglaïa, i Eufròsina, que ets amiga del cant, del déu més potent filles com sou, escolteu-me ara, i Talia enamorada del cant, que els dansaires veus com per festa d'un cas sortós es mouen amb pas lleuger! Jo he vingut aquí amb la tonada lídia i amb el meu vers per fer el cant per a Asòpic: és vencedor el país dels minis a Olímpia per obra d'ell. Als foscos murs del casal de Persèfona vés-te'n ara, Eco, per portar al seu pare la gloriosa notícia; i allò, en trobar-te amb Cleòdam, vulgues-li dir que era per ell que el seu fill, prop dels obacs il·lustres de Pisa, va coronar-se els cabells joves amb ales d'un triomf noble.

Aristòfanes (s.V-IV aC)

Ocells, 737-51, 769-89

Traducció de XAVIER RIU.

Musa boscana

tiu tiu-tiu tiu-tiu

veu bigarrada que amb mi

tiu tiu-tiu-tiu

per valls i enlaire per cims de muntanya

tiu tiu-tiu-tiu

sobre d'un freixe amb la forra de fulles

tiu tiu-tiu-tiu

de la gorja rossa treus melodies

de càntics sagrats per a Pan

beneïts aires de dansa a la Mare de la Serra

txac txac txac txac

allà on, com ara una abella,

es nodria del fruit de cants d'ambrosia

Frínic i en treia

sempre tan dolces cançons

tiu tiu-tiu tiu-tiu-tiu.

Tal com els cignes

tiu tiu-tiu-tiu tiu-tiu

canten tots junts a una veu

i Apol·lo invoquen amb un batec d'ales

tiu tiu-tiu-tiu

vora de l'Hebros posats en un marge

tiu tiu-tiu-tiu

i el seu crit travessa els núvols eteris;

llavors s'arrauleix tot l'estol

d'animals bigarrats, el cel serè encalma les onades

txac txac txac txac

i ja tot l'Olimp que ressona,

els déus bocabadats, les Gràcies, les Muses

des de l'Olimp

fan de tornada un clamor

tiu tiu-tiu tiu-tiu-tiu.

Virgili (s. I aC)

Eneida II, 250-267

Traducció d'ANTONI COBOS

en alexandrins catalans.

Gira entretant el cel i des de l'Oceà
 es desploma la nit, cobrint amb vastes ombres
 la terra tota, els pols i els paranys dels mirmídon;
 disseminats pels murs, callaren els Troians,
 un son profund abraça llurs membres fatigats.
 I ja l'esquadra Argiva, amb els vaixells en ordre,
 pels silencis amics de la lluna callada
 buscava des de Tènedo les platges conegudes,
 quan la popa reial fa un senyal amb la torxa
 i Sinó, protegit pels fets inicis dels déus
 desfà furtivament els forrellats de pi,
 alliberant els Dànaus amagats dins del ventre.
 El cavall s'esbatana i els torna a la claror,
 i van sortint alegres del roure foradat
 Estènel i Tessandre, amb el terrible Ulisses,
 lliscant per una corda que havien abaixat,
 i Acamant i Toant i el Pelida Neoptòlem,
 i en primer lloc Macàon, i Menelau i Epeu,
 constructor del parany, que tot d'una envaeixen
 la ciutat sepultada en el vi i en el son;
 maten els sentinelles i amb les portes obertes
 reben tots els companys i ajunten tropes còmplices.

Horaci (s. I aC)

Epístoles II, 1, 34-78, 90-92

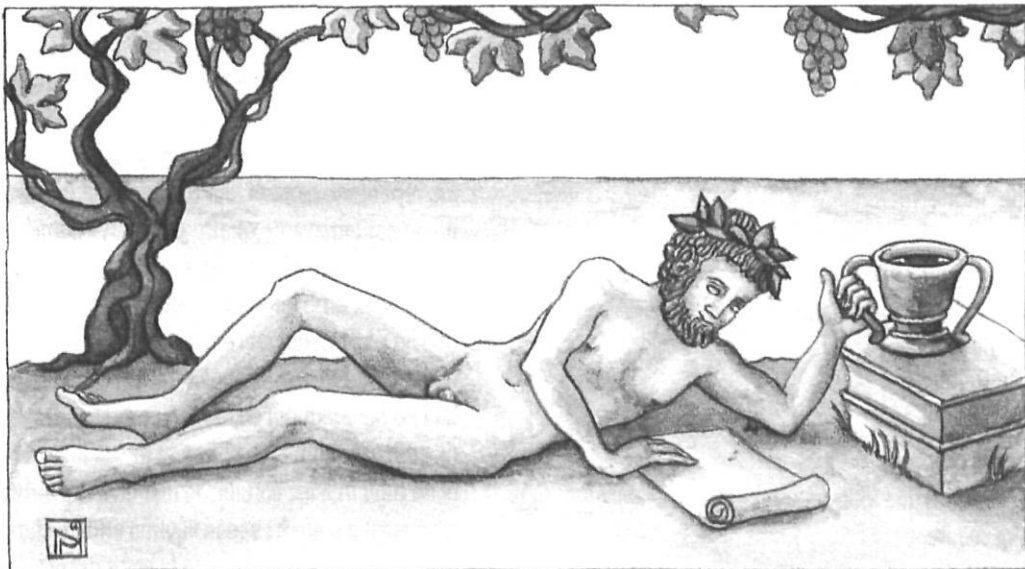
Traducció de NARCÍS FIGUERAS.

Si el temps, com fa amb els vins, torna més bons els poemes, m'agradaria saber quants anys fan apreciable un text. Com ara un escriptor que hagi mort fa cent anys ¿on l'hem de col·locar: entre els sublims i antics, o bé entre els corrents i actuals? Hi ha d'haver un criteri que ho resolgui: «Qui arriba als cent anys esdevé antic i digne». Què fem aleshores amb qui faci un mes menys de cent anys que hagi mort, o un any menys? A quina banda el posem? Entre els antics i dignes, o bé entre aquells que el present i el futur menysprearan? «Certament és just de col·locar entre els antics qui només faci un mes o un any menys de cent que hagi mort»- em responen. Jo que em prenc la llicència i en llevo l'un darrera l'altre, com si arrenqués pèls d'una cua de cavall, fins a atabalar amb el compte del piló que minva aquell que es val del calendari i mesura el valor a base d'anys, aquell que admira únicament allò que ha beneït la mort.

Enni, savi i valent -un altre Homer, que diuen els antics-, poc se'n preocupa d'on arriben les promeses i els somnis pitagòrics. ¿No tenim Nevi entre mans, no ens ve al pensament com si ens fos present? Perquè tot el poema antic és sagrat.

Sempre que es sospesa qui avantatja qui, Pacuvi s'enduu fama de vell savi, Acci d'elevat, hom diu que la toga d'Afrani hauria escaigut a Menandre, que Plaute avança a imitació d'Epicarm de Sicília, que Cecili triomfa en gravetat, Terenci en artifici. Roma poderosa aprèn aquests autors i la gent els va a veure, estibada en un teatre atapeït, els fa seus i els compta entre els seus poetes des de l'època de Livi fins als nostres temps.

De vegades la gent hi veu clar, però també ve que l'erra. Si admira els poetes antics i tant els lloa que ningú no els pot avantatjar ni mesurar-s'hi, aleshores l'erra. Però si li sembla que tenen massa arcaica l'expressió i que sovint ens fereixen l'oïda, si confessa que sovint són fluixos, llavors hi toca i ve amb mi amb un senderi que Júpiter aprova. No els censuro pas, els versos de Livi, ni em sembla que calgui suprimir-los -prou recordo com el pegaire d'Orbili me'ls feia aprendre de petit! Ara, em sorprèn que se'ls tingui per polits i bells, a tocar d'ésser perfectes. Si per ventura hi espurnegen un mot ben trobat o un parell de versos un xic més harmoniosos, això no fa pas més abellidora l'obra sencera. Em revolta que hom critiqui una obra no pas perquè la consideri escrita sense art ni gust, sinó perquè és escrita de poc, mentre que per als antics no sols es vol indulgència, ans també honor i premis!... Si els grecs haguessin malmirat la novel·la tant com nosaltres ¿què seria vell ara? ¿què tindria el públic per llegir i cadascú per rellegir al seu gust?

Horaci (s. I aC)

Odes I, 31

Traducció de DANIEL FERRER
en estrofes alcaiques.

A Apol·lo honorat quina és la súplica
del líric diví, ell que de pàteres
vessa un vi nou? Ni vol les messes
fèrtils que són de Sardenya grassa,

ni els càlids ramats de la Calàbria,
ni l'or ni tampoc vori de l'Índia,
ni aquells camps que el riu tan plàcid
Liris desgasta amb callades aigües.

Domini amb podall de la Campània
la vinya del pagès; buidi en àuries
copes els vins qui els té en bescanvi,
bon mercader, per productes siris:

tan cars als divins, aigües Atlàntiques
és cert que cada any veu amb freqüència,
lliure; ara, jo, en faig prou amb malves
i amb olives i amb xicoires.

Fruir de salut i de les pròpies
riqueses jo vull; mes amb una íntegra
ment i no tingui vil vellura,
fill de Latona, ni em manqui lira.

Petroni (s. I dC)

Sobre Narcís

Traducció de LLUÍS LUCERO COMAS.

Captiu d'unes ones ferotges, s'estima Narcís;
si li llevés l'aigua, el seu foc ja no té on enfurir-se.

Pentadi (s. III dC)

Sobre Narcís

Traducció de LLUÍS LUCERO COMAS.

Aquí hi ha aquell que massa es va refiar de les ones,
un jove, certament, digne d'amor, Narcís.
Mira'l tornant a la riba, sota un herbei ple d'ufana
i fes créixer les aigües per les quals va morir.
(*Anthologia Latina*, 210, 260).

Claudi Claudià (s. IV-V dC)

El vell de Verona

Traducció de DOLORS CONDOM GRATACÒS

Feliç l'home que ha viscut sempre en el seu terror nadiu
i una mateixa casa pot donar testimoniatge
de la seva infantesa i de la seva vellesa.
Ell, repenjant-se en el bastó i caminant pels llocs
on de petit anava de quatre grapes, va comptant
la llarga carrendella d'anys de la seva única llar.
La fortuna, amb les seves sobtades escomeses,
no l'ha pas trasbalsat i ell, ferm hoste del seu terror,
no ha begut mai les aigües de fonts desconegudes.
Mai no ha tingut por de la mar, com el mercader,
ni, com el soldat, no ha obeït el toc de la trompeta,
ni ha patit mai les sorolloses disputes del fòrum.
No avesat als afers i sense lligams amb la ciutat veïna,
frueix de la visió ben lliure de la volta del cel.

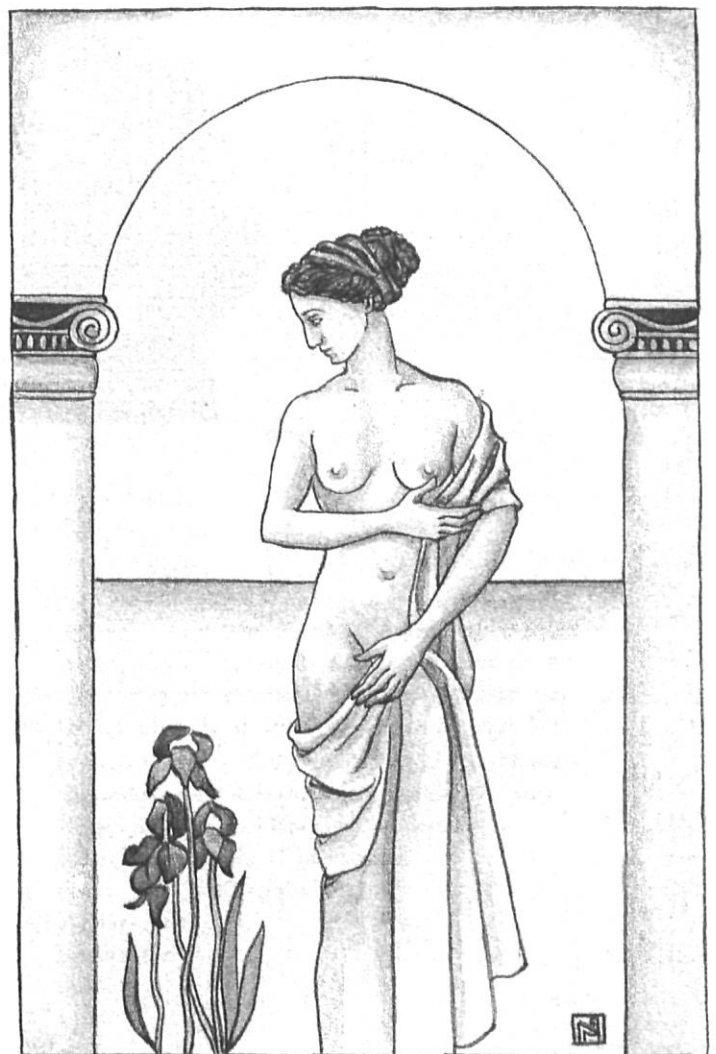
L'any li és marcat per la successió de les collites i no pels consolats. Reconeix la tardor pels fruits i la primavera per les flors. Observa en un mateix espai la sortida i la posta del sol, i, camperol com és, fixa el terme de la jornada amb la rutina del seu constant treball. Rememora l'alzina enorme, antany petit plançó, i s'adona que aquella arbreda de la seva mateixa edat amb ell es va també tornant vella. La ciutat de Verona, que li és tan veïna, és per a ell més allunyada que l'Índia colrada, i considera el llac de Garda com el Mar Roig. Resten, però, intactes les seves forces, i la tercera generació el veu com un avi valent i de braços ben fermes. Que sigui un altre el qui escodriyi la Ibèrica remota: aquest podrà tenir més camí recorregut, ell més vida.

Iannis Ritsos (s. XX)

Fraternitat

Traducció d'EUSEBI AYENSA

Fàcilment els poetes es reconeixen entre ells, i no pas pels mots grandiloqüents que enlluernen el públic, ni tampoc per gestos estereotipats, sinó per un detall molt més subtil però de dimensions secretes, tal com Ifigènia va reconèixer immediatament Orestes tan bon punt aquest li va dir: «Eres tu qui brodava, al llindar de la casa, sota l'àlber, la gran marrada del sol?» I més encara: «No eres tu qui guardava, en un racó de la cambra, l'antiga llança de Pèlops?». I ella, en aquell precís moment, se li va llançar al coll, tancant els ulls a una llum profunda, dolça, talment com si l'altar xop de sang s'hagués cobert, tot sencer, amb aquella tela blanca que ella mateixa brodava sota l'àlber, els migdies d'estiu, a la pàtria.

MARQUES DE BIBLIOTECA

L'any 1998, el meu amic Xavier Renedo, en nom de la Universitat de Girona, em va demanar un ex-libris per al Fons Bertrana, una biblioteca que havia pertangut a Prudenci Bertrana i a la seva filla Aurora. Atesa la singularitat de l'encàrrec, i com que no podia comptar amb el parer dels antics propietaris dels llibres sobre una qüestió tan personal i de vegades capritxosa com la vinyeta que havia d'identificar-los, vaig optar per la sobrietat: el nom

de Prudenci i Aurora Bertrana i el de la Universitat de Girona sobre un fons buidat en blanc i negre que representa l'autor gironí en una de les seves imatges més conegudes. L'ex-libris ve emmarcat per dos quadrats sobreposats dibuixats a pinzell. Tot plegat pretén suggerir, formalment, un motlle d'impremta; però s'hi imposa la figura: barret, ulleres, pipa i corbata... i sobretot el gest i la mirada d'un intel·lectual compromès amb la seva època.

JOAN ANTONI POCH

Dibuixant

Universitat de Girona